

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

เนื้อหาในส่วนต่อไปนี้จะนำเสนอเกี่ยวกับผลสรุปการวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพและปัญหาของการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) และแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษา การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 สรุปผลสภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม และเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาดีกา) มีสภาพ ปัญหา และแนวทางการจัดการศึกษาตามกรอบแนวคิดทฤษฎีระบบ ซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการจัดการศึกษา และผลผลิตทางการศึกษาสรุปได้ดังนี้

5.1.1 สภาพแวดล้อมภายนอก

สภาพทั่วไปของเขตที่ตั้งศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) สภาพแวดล้อมของสังคมส่วนใหญ่เป็นสังคม ชนบท ทั้งที่มีความปลอดภัยไม่มีแหล่งอบายมุข และที่มีแหล่งอบายมุข ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาในการจัดการศึกษาศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาดีกา) และถูกจัดให้มีความสำคัญจากมากไปน้อยคือปัญหาความยากจน สถานการณ์ความไม่สงบ ความสัมพันธ์กับชุมชน

5.1.2 ปัจจัยนำเข้า

5.1.2.1 ด้านบุคลากร ผู้สอนชายเฉลี่ยศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ละ 3 คน ส่วนผู้สอนหญิงมีจำนวนเฉลี่ยตาดีกาละ 4 คน นักเรียนชายเฉลี่ย ศูนย์ตาดีกาและ 55 คน ส่วนจำนวนนักเรียนหญิงเฉลี่ย ศูนย์ตาดีกาละ 63 คน

5.1.2.2 ด้านงบประมาณ ศูนย์ตาดีกาใช้งบประมาณสำหรับเป็นค่าตอบแทนผู้สอนและการบริหารจัดการในแต่ละปีเป็นจำนวนเงิน 10,001-30,000 บาทต่อปี และด้านแหล่งความช่วยเหลือด้านงบประมาณที่ถูกจัดไว้อันดับไว้จากมากไปหาน้อย ได้แก่ เงินจากรัฐบาล จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และจากเงินบริจาคจากผู้ปกครอง ตามลำดับ

5.1.2.3 ด้านอาคารสถานที่ ศูนย์ตาดีกาแต่ละแห่งมี จำนวนอาคารเรียน ห้องน้ำชาย และห้องน้ำหญิง ศูนย์ตาดีกาละ 1 หลัง

5.1.2.4 ด้านหลักสูตร หลักสูตรที่ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาดีกา) ให้มากที่สุดได้แก่ หลักสูตรอิสลามศึกษาพิธีฎออินประจำมัสยิด พ.ศ. 2548

5.1.3 สภาพและปัญหากระบวนการจัดการศึกษา

5.1.3.1 ระบบย่อยเป้าหมายองค์กร มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้องค์ความรู้ ความเข้าใจใน ความรู้พื้นฐานหรือภาคบังคับด้านศาสนาที่ถูกต้อง ให้ผู้เรียนเกิดจิตศรัทธาที่ถูกต้อง ไม่ตั้งภาคีต่อพระเจ้า ไม่หลงผิดในอบายมุข ยึดมั่นในหลักศรัทธาศาสนาทั้ง 6 ข้อ ยึดมั่นในหลักการปฏิบัติของอิสลามทั้ง 5 ข้อ ส่งเสริมคุณธรรมสู่สันติ คิดดีทำดี ศึกษาธรรม เป็นคนดี ทำดีละเว้นความชั่ว สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน สนับสนุนให้ผู้เรียนนำบทบัญญัติหรือแนวทางของของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลา) ไปปฏิบัติตาม ตลอดจนให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของชุมชน สามารถนำความรู้ความสามารถที่ได้รับมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และชุมชน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสัมพันธภาพที่ดีแก่คนชุมชน เผยแพร่ความรู้ที่ได้รับบำเพ็ญประโยชน์ และเสียสละต่อสังคมส่วนรวม

5.1.3.2 ระบบย่อยเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาดีกา) ส่วนใหญ่เน้นการเรียนการสอนแบบบรรยาย มีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้วยวิธีการสอบข้อเขียน สอบปฏิบัติ ให้ท่องจำบทเรียนที่ผ่านมาแล้วก่อนศึกษาบทเรียนใหม่ มีการใช้สื่อการสอนในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ หนังสือ รูปภาพ บัตรคำ แผนภูมิ และการใช้สื่ออื่นๆ เช่น มัลติมีเดีย (เช่น VCD เทป) อินเทอร์เน็ต กระดาน เป็นต้น ส่วนความรู้ที่มุ่งเน้นคือความรู้ที่ได้จากอัล-กรุอานและฮิสสุนนะฮฺ ความรู้พื้นฐานศาสนาที่จำเป็นต้องศึกษา ความรู้ที่สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อขั้นสูงขึ้น และความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างทันต่อยุคสมัย

5.1.3.3 ระบบย่อยจิตวิทยา ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาดีกา) เป็นระบบการศึกษาที่ส่งเสริมให้สังคมสงบสุขและสมานฉันท์ เป็นสถานศึกษาที่เพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชน สามารถอนุรักษ์ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังสามารถพัฒนาผู้เรียน ได้อย่างเต็มศักยภาพ

5.1.3.4 ระบบย่อยโครงสร้างองค์การ โครงสร้างการบริหารงานของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาดีกา) มีการกำหนดโครงสร้างโครงสร้างที่เป็นแบบแผนที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่างๆ ขององค์การ ได้อย่างชัดเจน มีการเชื่อมโยง

โครงสร้างระบบการติดต่อสื่อสาร การแบ่งงานความรับผิดชอบ เชื่อมต่อคนและกลุ่มคนเข้าด้วยกัน เพื่อทำงานร่วมกันจนบรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ยังกำหนดอำนาจการบังคับบัญชา ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่า ตำแหน่งใดใครสั่งงาน และคนใดต้องรายงานต่อใคร มีช่องทางการติดต่อสื่อสารกัน มีหน่วยงานหลัก อันแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งงานที่สำคัญขององค์กร และมีระดับของการบริหาร ซึ่งแสดงให้เห็นการบังคับบัญชางานในแนวตั้ง

5.1.3.5 ระบบย่อยด้านการจัดการ

1) การกำหนดจุดมุ่งหมาย ความรู้ที่การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) มุ่งเน้นนั้น คือ ความรู้พื้นฐานทางด้านศาสนา และความรู้พื้นฐานทางด้านวัฒนธรรม แต่ไม่เน้น ความรู้พื้นฐานทางด้านอาชีพ ผู้ที่กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) นั้นส่วนใหญ่เป็น ครูผู้สอน และคณะกรรมการบริหารศูนย์ ในด้านการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายนั้นส่วนใหญ่ ดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายได้บางส่วน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดที่ประสบปัญหาในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาไว้ คือ การเรียกประชุมหรือเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วร่วมกันแก้ปัญหาระหว่างคณะกรรมการศูนย์และครูผู้สอนพร้อมๆกัน

2) การวางแผน ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่วนใหญ่มีแผนในการจัดการศึกษา แผนมีลักษณะเป็นเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่วนใหญ่ได้แก่ ครูผู้สอน การดำเนินการตามแผนส่วนใหญ่มีการปรับแผนตามความเหมาะสม ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่วนใหญ่มีปัญหาในการจัดทำแผนการศึกษา ได้แก่ ไม่มีการกำหนดแผนที่ชัดเจน แผนที่กำหนดไม่สอดคล้องกับเวลา และแผนที่กำหนดไม่สามารถปฏิบัติได้จริง มีวิธีการแก้ปัญหาดังนี้ ปรีกษาหารือกับผู้ปกครองนักเรียนเพื่อแก้ปัญหา และขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อกำหนดแผนการสอนปีต่อปี อบรมบุคลากรในทุกด้าน หน่วยงานตาดีกาควรอบรมคณะกรรมการและผู้บริหารตาดีกาในการจัดทำแผนการจัดการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 18.18 และควรมีการกำหนดแผนที่ชัดเจน สามารถนำไปใช้ได้จริง ตั้งวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนกว่านี้ คิดเป็นร้อยละ 15.15 ตามลำดับ

3) การจัดการทรัพยากร ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่วนใหญ่มีการวางแผนในการใช้งบประมาณ และปัญหาที่พบในการวางแผนในการใช้งบประมาณ คืองบประมาณไม่เพียงพอ และปัญหาบุคลากรไม่เพียงพอ และได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาด้านทรัพยากรส่วนใหญ่ได้แก่ ประชุม เรียกบุคลากรมาพบปะเพื่อตัดสินใจในเรื่องต่างๆ

4) การจัดการองค์กร ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่วนใหญ่ ดำเนินการ โดยคณะกรรมการบริหารศูนย์ และส่วนใหญ่มีปัญหาการกำหนดโครงสร้างองค์กร คือ โครงสร้างการบริหารงานไม่ชัดเจน และได้เสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา ได้แก่ การประชุมทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ปรับเปลี่ยนแผนตามเหมาะสม โครงสร้างที่ตั้งไม่ชัดเจนโดยยึดหลักของครูผู้สอนและการตัดสินใจของครูผู้สอน

5) การดำเนินงาน แนวทางที่ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานส่วนใหญ่ได้แก่ ประชุมวางแผนก่อนทุกครั้งก่อนการดำเนินงาน โดยมีครูผู้สอนและฝ่ายแต่ละฝ่าย โดยอำนาจการตัดสินใจ ส่วนใหญ่เป็นของผู้สอน และคณะกรรมการบริหารศูนย์ ด้านการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกนั้นศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่วนใหญ่มีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ปัญหาด้านการดำเนินงานส่วนใหญ่ คือ ไม่มีผู้มีอำนาจตัดสินใจที่ชัดเจน และได้เสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาคือการประชุมปรึกษาหารือ และใช้การวิจารณ์และพิจารณาในเรื่องที่จะตัดสินใจโดยคณะ

6) การควบคุมงาน ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่วนใหญ่ ผู้ที่มีส่วนร่วมในการควบคุมงานนั้น คือ คณะกรรมการบริหารศูนย์ ส่วนใหญ่มีการควบคุมการใช้งบประมาณโดยคณะกรรมการบริหารศูนย์ และผู้สอน ส่วนใหญ่มีการประเมินผลการปฏิบัติงาน ปัญหาด้านการควบคุมงานที่ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่วนใหญ่ ได้แก่ จำนวนครั้งในการประเมินน้อยเกินไป และไม่มีการกำหนดการควบคุม และได้เสนอแนะทางการแก้ปัญหาด้านควบคุมงานส่วนใหญ่ ได้แก่ ประชุมประชุมครูผู้สอนทุกคน ๑.ครูผู้สอน ๒. สื่อการเรียน ๓. แผนที่ชัดเจน ประชุมวางแผนและชี้แจงในที่ประชุมและขอความคิดเห็นใหม่เพื่อปรับปรุง

5.1.4 ปัจจัยนำออก

ผู้เรียนที่เรียนจบจากศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) นั้นส่วนใหญ่ศึกษาต่อในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ส่วนด้านความพึงพอใจศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับปานกลางใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ด้านสถานภาพทางสังคม ด้านการบวนการจัดการศึกษา และด้านระบบสาธารณูปโภค (เช่น ไฟฟ้า ประปา และอาคารเรียน) และมีความพึงพอใจในระดับน้อย หนึ่งด้านได้แก่ ด้านอัตราค่าตอบแทนที่ได้รับ

5.2 สรุปแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาคีกา)ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

5.21 แนวทางและมาตรการดำเนินงานด้านสภาพแวดล้อม

แนวทางและมาตรการดำเนินงานในสภาพแวดล้อมเพื่อการพัฒนาศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) มีดังนี้

แนวทางการพัฒนา 1 การเข้าใจธรรมชาติของความเป็นศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) โดยมีมาตรการดำเนินงาน คือส่งเสริมให้มีการเรียนรู้และเข้าใจในธรรมเนียมปฏิบัติ และปรัชญาการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) จัดทำเอกสารหรือเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดำเนินการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) จัดประชุมสัมมนาเพื่อให้ชุมชนเข้าใจธรรมชาติของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) จัดประชุมผู้ปกครองในแต่ละศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เพื่อให้ผู้ปกครองเด็กได้มีส่วนร่วมรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ จัดทำฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) เพื่อหน่วยงานที่กำกับดูแลสามารถเชื่อมโยงกันได้ และหน่วยงานต้นสังกัดทุกระดับควรเปิดโอกาสให้ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) ได้นำเสนอผลงานอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการพัฒนา 2 การร่วมมือกับชุมชนในการจัดการศึกษา โดยมีมาตรการดำเนินงาน คือพัฒนาศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) ให้เป็นแหล่งเรียนรู้อิสลามศึกษาในชุมชน พัฒนาศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) ให้เป็นศูนย์การศึกษาของเยาวชนในด้านการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน จัดให้มีโครงการชุมชนต้นแบบคู่ขนานกับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) และร่วมมือกับชุมชนในการจัดทำโครงการนำร่องศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) ต้นแบบ

แนวทางการพัฒนา 3 การร่วมมือกับหน่วยงานรัฐในการจัดการศึกษา โดยมีมาตรการดำเนินงาน คือ ร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนากิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) ร่วมมือกับหน่วยงานของราชการในพื้นที่ เช่น โรงเรียนประถม โรงเรียนมัธยม สถาบันอุดมศึกษา สำนักงานการศึกษาเอกชน ศูนย์อนามัย ตำรวจ ทหาร เป็นต้น ในการพัฒนากิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา)

5.2.2 แนวทางและมาตรการดำเนินงานด้านปัจจัยนำเข้า

แนวทางและมาตรการดำเนินงานด้านปัจจัยนำเข้าจะเกี่ยวข้องกับผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตรการศึกษา งบประมาณ และอาคารสถานที่เพื่อการพัฒนาศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) มีดังนี้

แนวทางการพัฒนา 1 การพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารและผู้สอน โดยมีมาตรการดำเนินงาน คือ กำหนดให้มีค่าตอบแทนในรูปแบบเงินเดือนประจำให้แก่ผู้บริหารและผู้สอน จัดให้มีสวัสดิการต่างๆ ให้แก่ ผู้บริหารและผู้สอนเหมือนข้าราชการ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารและผู้สอนศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารและผู้สอนเรียนรู้และฝึกประสบการณ์เพิ่มด้านการบริหารจัดการและเทคโนโลยี และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และส่งเสริมให้ผู้บริหารและผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในหลักจิตวิทยาพัฒนาการเด็กและจิตวิทยาการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการตาดิกาได้อย่างเหมาะสม

แนวทางการพัฒนา 2 การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยมีมาตรการดำเนินงาน คือ สนับสนุนเงินอุดหนุนผู้เรียนที่ศึกษาอยู่ในศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) เป็นรายหัว สนับสนุนทุนการศึกษาแก่ผู้เรียนที่กำลังเรียนหรือยากจน สนับสนุนงบประมาณหรือวัสดุอุปกรณ์กิจกรรมอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนตาดิกา สนับสนุนงบประมาณด้านเสื้อผ้าและอุปกรณ์การเรียนให้กับนักเรียนที่ยากจน ส่งเสริมและพัฒนาการคิด วิเคราะห์ และเขียนด้านภาษาอาหรับและภาษามลายู กำหนดตัวชี้วัดหลักด้านการพัฒนาผู้เรียน

แนวทางการพัฒนา 3 การพัฒนาโปรแกรมการศึกษา โดยมีมาตรการดำเนินงานคือส่งเสริมให้ใช้หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนที่แน่นอนหรือมีมาตรฐานการเรียนรู้เดียวกัน จัดทำคู่มือการนำหลักสูตรไปใช้ทั้งฉบับภาษาไทยและภาษามลายู ส่งเสริมให้ใช้หลักสูตรฟัรฎูฮีนประจำมัสยิด 2548 เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน อนุโลมให้ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) ที่ยังไม่มีความพร้อมจัดการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่น ส่งเสริมให้มีการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรอย่างทั่วถึง ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียน ส่งเสริมการพัฒนาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในตาดิกาให้มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาของโรงเรียนของรัฐและเอกชนเพื่อให้มีความต่อเนื่อง

จัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลและการเก็บเอกสารหลักฐานผลการสอบของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

แนวทางการพัฒนา 4 การพัฒนาด้านงบประมาณ โดยมาตรการดำเนินงาน คือ สนับสนุนงบประมาณด้านการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตามความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงโดยคำนึงถึงจำนวนผู้เรียน ชั้นปี และกลุ่มสาระวิชาเป็นหลัก สนับสนุนงบประมาณพิเศษให้แก่ตาคีกาที่บรรลุเป้าหมายตามตัวชี้วัดความสำเร็จในการจัดการศึกษา (KPIs) ส่งเสริมให้ตาคีกาสามารถบริหารจัดการด้วยตนเอง

แนวทางการพัฒนา 5 การพัฒนาด้านสาธารณูปโภคและสถานที่ โดยมาตรการดำเนินงาน คือ สนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคและอาคารสถานที่ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท จัดทำโครงการพัฒนาศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) เพื่อเป็นแหล่งศึกษาที่นำอยู่และมีความปลอดภัย ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการอนามัยและความปลอดภัยให้แก่ทั้งผู้สอน นักเรียน รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) ส่งเสริมการพัฒนาที่เน้นอัตลักษณ์ด้านความสะอาด ความเรียบร้อย ความสวยงาม ความร่มรื่น และความปลอดภัย ส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามมาตรฐานหลักสูตร

5.2.3 แนวทางและมาตรการดำเนินงานด้านกระบวนการจัดการศึกษา

แนวทางและมาตรการดำเนินงานในด้านกระบวนการจัดการศึกษาจะเกี่ยวข้องกับเป้าหมาย เทคโนโลยี จิตวิทยา โครงสร้างองค์การ และการจัดการเพื่อการพัฒนาศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) มีดังนี้

แนวทางการพัฒนา 1 การพัฒนาด้านเป้าหมาย โดยมาตรการดำเนินงาน คือ ให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของตาคีกาให้มีความชัดเจนในการปฏิบัติ จัดสร้างเครือข่ายระหว่างศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิดในการกำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ที่จะทำให้เป้าหมายเป็นจริงในทางปฏิบัติ จัดประชาสัมพันธเป้าหมายของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) ให้สังคมได้รับรู้

โดยผ่านสื่อชุมชนที่หลากหลาย เช่น วิทยุชุมชน เป็นต้น เพื่อให้สมาชิกชุมชนได้เข้าใจในเป้าหมาย ส่งเสริมให้การนิเทศติดตามทั้งของหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบและเครือข่ายตาดิกาในท้องถิ่นมีความเข้มแข็งเพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) บรรลุเป้าหมายที่กำหนด โดยมีสำนักงานการศึกษาเอกชน (สช) เป็นหน่วยประสาน ส่งเสริมให้ทุกฝ่ายที่ความรับผิดชอบในการบริหารตาดิการ่วมกันกำหนดตัวชี้วัดในการพัฒนาแต่ละด้านให้ชัดเจนและเป็นไปตามเป้าหมาย เช่น ควรกำหนดเป้าหมายว่าสิ้นปีการศึกษาที่เท่าไร จะมีผู้เรียนที่จบหลักสูตรอิตีดาอียะห์ประมาณร้อยละเท่าใดของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) ทั้งหมด

แนวทางการพัฒนา 2 การพัฒนาด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา โดยมีมาตรการดำเนินงาน คือ จัดอบรมสัมมนาด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) ผลิตรายการการสอนที่สามารถนำไปใช้ประกอบในการเรียนการสอนได้จริง ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอน ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้สื่อการสอนในรูปแบบการบูรณาการวิชาความรู้ที่สอดคล้องกับหลักการของศาสนา ส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมทางการเรียนการสอนสำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) ส่งเสริมให้หน่วยราชการที่มีส่วนรับผิดชอบผลิตสื่อที่มีมาตรฐานกลางมอบให้โรงเรียน

แนวทางการพัฒนา 3 การพัฒนาด้านจิตวิทยา โดยมีมาตรการดำเนินงาน คือ จัดกิจกรรมเผยแพร่ผลงานหรือกิจกรรมวิชาการเพื่อให้สังคมได้เรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติของระบบการเรียนการสอนในศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) จัดให้มีรายการวิทยุโทรทัศน์โดยผู้บริหาร หรือผู้สอนแต่ละตาดิกา ออกอากาศเพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) จัดอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการเป็นผู้นำองค์กร และการคิดสร้างสรรค์ตามมโนทัศน์อิสลาม ส่งเสริมและสนับสนุนโปรแกรมหรือโครงการต่างๆ ที่มุ่งปลูกฝังความรัก ความสามัคคี และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สนับสนุนกิจกรรมที่เสริมสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้สอน ส่งเสริมให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน มีความรู้และเข้าใจพหุวัฒนธรรมศึกษาผ่านวิธีการที่เหมาะสม เช่น ทศนศึกษา กิจกรรมการเรียนรู้ การอบรม เป็นต้น ส่งเสริมศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) ในการจัดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน

แนวทางการพัฒนา 4 การพัฒนาโครงสร้างองค์การ โดยมีมาตรการดำเนินงานคือ ส่งเสริมให้คณะกรรมการบริหารศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ดำเนินงานตามโครงสร้างการบริหารงานที่มีอยู่แล้วตามระเบียบให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้มีการกำหนดขอบข่ายและภาระงานของผู้บริหารตาดีกาให้ชัดเจน จัดโครงสร้างองค์การให้เป็นระบบเครือข่ายที่สามารถช่วยเหลือและเกื้อหนุนต่อกัน โดยเฉพาะเครือข่ายในระดับตำบลและอำเภอ จัดโครงสร้างที่ยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนง่าย และเหมาะสมกับแต่ละชุมชน ส่งเสริมให้ใช้กลไกของคณะกรรมการดูแลในปัจจุบัน เช่น สช. จังหวัด และ สช. อำเภอ และเครือข่ายศูนย์ตาดีกาท้องถิ่นต่างๆ มีส่วนร่วมในการพัฒนา ส่งเสริมให้มีการบูรณาการระหว่างโครงสร้างที่เป็นทางการกับโครงสร้างของท้องถิ่น(เครือข่ายตาดีกา ชมรมตาดีกา) เพื่อให้สามารถยังประโยชน์ในการบริหารจัดการตาดีกามากที่สุด สนับสนุนงบประมาณเพื่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ เช่น เบี้ยประชุม ค่าเดินทาง เป็นต้น เพื่อให้การดำเนินงานตามโครงสร้างเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนา 5 การพัฒนาระบบการจัดการ ประกอบด้วย

1) การพัฒนาด้านจุดมุ่งหมาย โดยมีมาตรการดำเนินงาน คือ กำหนดจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะที่สามารถปฏิบัติได้จริงและวางอยู่บนรากฐานของศาสนา ใช้หลักศาสนาในการ โน้มน้าวและจูงใจให้ผู้ปฏิบัติได้ตระหนักถึงความสำคัญและผลตอบแทนที่จะได้รับจากการดำเนินงานเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย กำหนดแนวทางให้ผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา)

2) การพัฒนาด้านการวางแผน โดยมาตรการดำเนินงาน คือ จัดทำแผนปฏิบัติงานการจัดการศึกษาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเป็นลายลักษณ์อักษร จัดทำแผนการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมเมื่อนำไปปฏิบัติจริง ดำเนินการประเมินและติดตามผล และนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนา จัดให้มีระบบจูงใจตอบแทนเพื่อทำให้มีการขับเคลื่อนตามแผน จัดทำแผนการใช้จ่ายเงินแต่ละปี จัดทำแผนการระดมทุนเพื่อการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่งเสริมให้คณะกรรมการบริหารศูนย์ในแต่ละระดับ คือระดับศูนย์ ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และ

สำนักงานบริหารพุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 12 (สขย) มีบทบาทในการจัดทำแผนพุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดที่ชัดเจน

3) การพัฒนาด้านการจัดทรัพยากร โดยมีมาตรการดำเนินงาน คือ สนับสนุนอุปกรณ์และวัสดุที่จำเป็น ส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการบริหารงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ จัดตั้งกองทุนร่วมระหว่างศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เพื่อการยืมเงินหรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จัดให้มีระบบวากัฟเพื่อช่วยเหลือทางการเงินแก่ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) จัดให้มีองค์กรส่วนกลาง เช่น สหกรณ์ตาดีกา หรือสหกรณ์สำหรับผู้สอนตาดีกาในสามจังหวัดเพื่อเป็นแหล่งในการกู้ยืมต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการในศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่งเสริมให้จัดกิจกรรมที่ให้ชุมชนมีความตระหนักในควมรับผิดชอบต่อการสนับสนุนปัจจัยต่างๆ แก่ศูนย์ตาดีกา

4) การพัฒนาด้านการจัดองค์การ โดยมีมาตรการดำเนินงาน คือ จัดตั้งคณะกรรมการศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เพื่อทำหน้าที่ในการเสนอแนะแนวทางการกำหนดโครงสร้างการบริหารที่มีความเหมาะสม จัดตั้งเครือข่ายเพื่อประสานงานระหว่างศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) กำหนดบทบาทหน้าที่ที่สามารถปฏิบัติได้จริงและไม่ซ้ำซ้อน จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้บริหารและคณะกรรมการทุกปีอย่างต่อเนื่อง

5) การพัฒนาด้านการดำเนินงาน โดยมาตรการดำเนินงาน คือ ประสานร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) คำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ทั้งนี้เพื่อมุ่งสนองตอบต่อความต้องการที่แท้จริง ใช้วิธีการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมหรือระบบชুরอในการร่วมตัดสินใจดำเนินงาน ประสานงานกับองค์กรชุมชน เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต) องค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ) หรือจังหวัด เพื่อการสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา)

6) การพัฒนาด้านการควบคุมงาน โดยมาตรการดำเนินงาน คือ จัดให้มีรูปแบบและขั้นตอนการประเมินและการควบคุมงานให้มีความชัดเจน พร้อมทั้งปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ตั้งผู้ทรงความรู้ด้านศาสนา ร่วมกับบุคลากรจากหน่วยงานของรัฐเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ร่วม

ประเมิน จัดให้มีผลรางวัลสำหรับผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศเพื่อเป็นแบบอย่างและแรงจูงใจ กำหนดเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) นำระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้เพื่อการควบคุมการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เผยแพร่ผลการประเมินสู่สาธารณชน จัดทำแบบรายงานผลการประเมินรายปี

5.2.4 แนวทางและมาตรการดำเนินงานด้านผลผลิตทางการศึกษา

แนวทางและมาตรการดำเนินงานในด้านผลผลิตทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) มีดังนี้

แนวทางการพัฒนา 1 การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน โดยมีมาตรการดำเนินงานคือ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร จัดให้มีเครือข่ายผู้สำเร็จการศึกษาจากศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบมีการตรวจสอบมาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาตาดีกาให้มีมาตรฐานตามหลักสูตร ส่งเสริมให้ตาดีกามีการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนเข้าสู่ระบบประกันคุณภาพการศึกษา

แนวทางการพัฒนา 2 ประสิทธิภาพการจัดการศึกษา โดยมาตรการดำเนินงานคือ สนับสนุนค่าตอบแทนแก่ผู้สอนตามความเหมาะสม ส่งเสริมให้ผู้สอนได้รับการบรรจุแต่งตั้งเป็นพนักงานของรัฐและได้รับการพัฒนาตนเองด้วยการได้รับทุนศึกษาต่อเพื่อยกระดับคุณภาพของผู้สอน จัดให้มีสวัสดิการที่จำเป็น เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าศึกษาของบุตร แก่ผู้สอน จัดให้มีหน่วยงานเฉพาะที่ทำหน้าที่พัฒนาผู้บริหารและผู้สอน จัดให้มี Consortium ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาค ประเทศ และระหว่างประเทศ ส่งเสริมให้มีการรับรองมาตรฐานการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เพื่อเป็นการจูงใจในการพัฒนาตนเอง จัดให้มีรางวัลและกำหนดให้เป็น “ตาดีกาดันแบบ” สำหรับศูนย์ฯ ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเพื่อเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมให้เป็นแหล่งศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของตาดีกาอื่นๆ

5.3 การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย มีประเด็นซึ่งจะนำมาอภิปรายผลดังนี้

5.3.1 สภาพแวดล้อม

ผลการวิเคราะห์ด้านสภาพแวดล้อมพบว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ตั้งอยู่ในเขตที่มีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เป็นทั้งสังคมชนบทและเมือง มีทั้งแหล่งอบายมุข และไม่มีแหล่งอบายมุข ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรกรรมและรับจ้าง และปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาในการจัดการศึกษาศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) และถูกจัดให้มีความสำคัญจากมากไปน้อย คือปัญหาความยากจน สถานการณ์ความไม่สงบ ความสัมพันธ์กับชุมชน

ข้อค้นพบดังกล่าวนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงข้อเท็จจริงของโครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งยังคงมีความเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชาชนทำอาชีพการเกษตรและรับจ้าง ปัญหาแหล่งอบายมุขและความยากจนมีผลต่อการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) โดยเฉพาะผลต่อผู้เรียนโดยตรง ดังที่ได้รับการสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ว่า “สภาพสังคม ณ ตอนนี้ทั้งวัยรุ่นและผู้ใหญ่ติดยาเสพติด ติดใบกะท่อมกันเยอะ ทำให้เด็กๆ เห็นแบบอย่างที่ไม่ดี เกิดการซึมซาบอยู่เรื่อยๆ เด็กในวัยตาดีกาตอนนี้เริ่มจากปัญหาการสูบบุหรี่และก็พัฒนาเป็นอย่างอื่นที่ร้ายแรงขึ้น” ดังนั้น จึงควรมีร่วมมือระหว่างศูนย์ตาดีกา ชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะครูผู้สอนซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้เรียนที่จะต้องแก้ไขปัญหากล่าวนี้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้สะท้อนว่า “บทบาทของครูสอนตาดีกาที่สามารถทำได้ตอนนี้ก็คือ พยายามปลูกฝังเด็กรุ่นใหม่ที่ยังไม่เจอปัญหานี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา และบอกถึงโทษภัยของยาเสพติดให้มาก ส่วนเด็กที่เป็นปัญหาอยู่ตอนนี้เราก็กังไม่รู้ว่าจะแก้ไขยังไง เพราะจริงๆ แล้วมันก็เชื่อมโยงกันอยู่ในเรื่องของการเห็นตัวอย่างที่ไม่ดีจากสิ่งแวดล้อมรอบข้าง” ส่วนแนวทางในการพัฒนาอาชีพนั้นควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรู้พื้นฐานที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพที่มีในชุมชนได้ เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือประมงที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อที่เขาเหล่านั้นจะได้ใช้ความรู้ในการทำงานหาเลี้ยงชีพพึ่งพาตนเองได้

5.3.2 ปัจจัยนำเข้า

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านด้านผู้สอนและผู้เรียน พบว่า ผู้สอนเพศชาย เฉลี่ยศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาดีกา) ละ 3 คน ส่วนผู้สอนเพศหญิงมีจำนวนเฉลี่ยตาดีกาละ 4 คน 4 นักเรียนชายเฉลี่ย ศูนย์ตาดีกาและ 55 คน ส่วนจำนวนนักเรียนหญิงเฉลี่ย ศูนย์ตาดีกาละ 63 คน ข้อค้นพบดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสัดส่วนระหว่างจำนวนผู้สอนและผู้เรียน คือ 1:13 คน ซึ่งถือว่าเป็นสัดส่วนที่เหมาะสม หมายถึงผู้สอนสามารถดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม มีข้อสะท้อนจากข้อมูลเชิงคุณภาพว่า “ศูนย์ตาดีกายังขาดผู้สอนอยู่ ทั้งนี้เพราะศูนย์ตาดีกาและศูนย์มี 6 ชั้นเรียน ดังนั้นแต่ละชั้นควรมีผู้สอนอย่างน้อย 1 คน แต่ในปัจจุบัน ศูนย์ตาดีกามีครูไม่ครบทุกห้อง การเรียนการสอนในบางชั่วโมงเรียนต้องปล่อยให้ นักเรียนศึกษาด้วยตัวเองเพราะผู้สอนต้องไปสอนนักเรียนห้องอื่น” ดังนั้นการสนับสนุนให้แก่ ศูนย์ตาดีกามีจำนวนครูครบทุกชั้นจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งซึ่งอาจทำได้โดยการกำหนด ค่าตอบแทนให้กับผู้สอนตามจำนวนครูและผู้เรียนที่เป็นจริง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านงบประมาณ พบว่า ศูนย์ตาดีกาใช้งบประมาณ สำหรับเป็นค่าตอบแทนผู้สอนและการบริหารจัดการในแต่ละปีเป็นจำนวนเงิน 10,001-30,000 บาท ต่อปี โดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และจากเงินบริจาคจากผู้ปกครอง ตามลำดับ จากข้อค้นพบดังกล่าวนี้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ว่า ปัจจุบันศูนย์ตาดีกาได้รับงบอุดหนุนจากรัฐซึ่งได้จัดสรรเป็นค่าสอนจำนวน 8000 บาทต่อเดือน และค่าบริหารจัดการ 1000 บาทต่อเดือน ซึ่งเป็นน่าสังเกตว่า จำนวนเงินอุดหนุนค่าสอน 8000 บาทต่อเดือนนั้นมีฐานที่มาจากการให้การอุดหนุนผู้สอนเพียง 4 คนๆ ละ 2000 บาท ทั้งๆ ในความเป็นจริง ศูนย์การศึกษาตาดีกาเปิดสอน 6 ชั้นเรียน ซึ่งต้องใช้ผู้สอนจำนวน 6 คน ดังนั้นศูนย์ตาดีกาจึงจำเป็นต้องหางบประมาณเพิ่มเติมจากแหล่งอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรบริหารส่วนตำบลหรือเงินบริจาคจากผู้ปกครอง แม้กระทั่งมีผู้บริหารศูนย์ตาดีกาบางแห่งได้เสนอให้จัดเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษา ซึ่งอาจส่งผลดีในเรื่องของการบริหารจัดการงบประมาณ แต่ก็อาจประสบปัญหาได้เนื่องจากผู้ปกครองยังคงมีฐานะยากจนอาจทำให้เกิดความยากลำบากมากขึ้นเมื่อต้องเสียค่าธรรมเนียมการศึกษา ดังนั้นหากจะมีการกำหนดค่าธรรมเนียมการศึกษาก็ควรหาแนวทางและความร่วมมือจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้องตกลงร่วมกัน และหากรัฐต้องการที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ ก็อาจดำเนินการ โดยให้การสนับสนุนงบประมาณด้านการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตามความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง โดยคำนึงถึงจำนวนผู้เรียน ชั้นปี และกลุ่มสาระวิชาเป็นหลัก และควรส่งเสริมให้ตาดีกาสามารถบริหารจัดการด้วยตนเอง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านอาคารสถานที่พบว่า ศูนย์ตาดีกาแต่ละแห่งมีจำนวนอาคารเรียน ห้องน้ำชาย และห้องน้ำหญิง ศูนย์ตาดีกาละ 1 หลัง ในส่วนของอาคารเรียนนั้น ถือว่าเป็นความต้องการจำเป็นที่ควรได้รับการแก้ไขเร่งด่วน ทั้งนี้เพราะอาคารเรียนที่ใช้อยู่กันไม่มี ความพร้อมสำหรับที่จะใช้เป็นสถานที่จัดการเรียนการสอน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้สะท้อนไว้ว่า “สภาพอาคารสถานที่นั้นดูแล้วยังต้องปรับปรุงอยู่ ส่วนใหญ่ถ้าเป็นอาคารเรียนที่ชาวบ้านทำกันเอง ก็จะเป็นแบบชั่วคราว ที่เห็นตึก ก็จะเป็นส่วนที่ภาครัฐสนับสนุนซึ่งจะเป็นอาคารที่มีความสวยงาม และมีมาตรฐาน แต่ถ้าชาวบ้านช่วยกันสร้างเองก็จะเป็นแค่อาคารกึ่งถาวร อาจไม่มีทั้งเพดานและห้องกัน” ส่วนห้องน้ำชายและห้องน้ำหญิงเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เรียน คือผู้ชายเฉลี่ยศูนย์ตาดีกาละ 55 คน มีจำนวนห้องน้ำเฉลี่ย 1 ห้อง และผู้เรียนหญิงเฉลี่ยศูนย์ตาดีกาละ 63 คน มีห้องน้ำเฉลี่ย 1 ห้อง ถือว่ายังมีความเหมาะสมอยู่ ทั้งนี้เพราะตามข้อกำหนดของกระทรวง ฉบับที่ 63 (พ.ศ. 2551) ตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ซึ่งได้กำหนดให้อาคารสถานศึกษามีห้อง ส้วม 1 ที่ และที่ถ่ายปัสสาวะ 1 ที่ ต่อนักเรียนชาย 50 คน ส่วนนักเรียนหญิงให้มีห้องส้วม 2 ที่ ต่อ นักเรียน 50 คน (กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์, 2553)

ส่วนผลการวิเคราะห์ด้านหลักสูตร พบว่า ศูนย์การศึกษาอิสลาม ประจำมัสยิด (ตาดีกา) ใช้หลักสูตรที่หลากหลาย บางหลักสูตรก็ได้รับการพัฒนาโดยองค์กรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น หลักสูตรชมชมรมฟิรฎูอีน (ปุตตากอ) หลักสูตร โรงเรียนคารุสลาม เป็นต้น ซึ่ง สอดคล้องกับข้อเสนอจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ว่า “เรื่องหลักสูตรนี้ต้องพูดยาว เพราะตัวอย่างของ นราธิวาสนี่จะมีหลักสูตร เป็นหลักสูตรฟิรฎูอีนของปุตตากอ ฟิรฎูอีนปี 48 ส่วนสายคารุสลามก็ ทราบมาว่าใช้อีกหลักสูตรหนึ่ง และของมญูลิสก็มีอีกหลักสูตรหนึ่งแยกต่างหาก คือสรุปแล้วใช้ หลักสูตรหลากหลาย ในเชิงปฏิบัติก็แตกต่างกันอีก มีหลักสูตรก็จริงแต่ความเข้าใจในภาคปฏิบัติยังไม่เต็มที่ ส่วนคณะกรรมการเองเราก็ไม่แน่ใจว่าเขาเข้าใจในตัวหลักสูตรดีจริงหรือเปล่า” อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า โดยส่วนใหญ่แล้วศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดใช้หลักสูตร อิสลามศึกษาฟิรฎูอีนประจำมัสยิด พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นโดยหน่วยงานราชการ และถือเป็นหลักสูตรที่กำหนดให้ใช้เพื่อการเรียนการสอนในศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตา ดีกา) เป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งได้สะท้อนไว้ว่า “ส่วนใหญ่จะใช้หลักสูตร อิสลามศึกษาฟิรฎูอีนประจำมัสยิด พ.ศ. 48 เป็นหลัก แม้จะมีการใช้แบบเรียนของหลักสูตรอื่นบ้าง เพราะหลักสูตร 48 มีมาตรฐานด้านความรู้ที่สูงเกินไป” ดังนั้นเพื่อที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ อาจ ดำเนินการโดยการส่งเสริมให้ใช้หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนที่แน่นอนหรือมีมาตรฐาน การเรียนรู้เดียวกัน ส่งเสริมให้ใช้หลักสูตรฟิรฎูอีนประจำมัสยิด 2548 เป็นหลักในการจัดการเรียน การสอน และควรจะมีระบบการประเมินผลการศึกษาที่สามารถประเมินผลได้ครอบคลุมทุก

หลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนที่จบจากศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) มีระดับความรู้ความสามารถเท่าเทียมหรือใกล้เคียงกันทุกศูนย์

5.3.3 กระบวนการจัดการศึกษา

5.3.3.1 ระบบย่อยเป้าหมายองค์กร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) มีการกำหนดเป้าหมายในการจัดการศึกษาที่ครอบคลุมทั้งเป้าหมายด้านความรู้ การศรัทธา การปฏิบัติ และสังคม ส่วนใหญ่กำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้ มีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดปรัชญา และเน้นการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาอนุรักษนิยม

ข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า เป้าหมายอันเป็นเจตนารมณ์สูงสุดที่ใช้เป็นแนวทางการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) นั้นมีความสมบูรณ์แบบทั้งในด้านความรู้ คือมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับความรู้พื้นฐานหรือภาคบังคับด้านศาสนาที่สามารถใช้ความรู้ดังกล่าวนี้เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ด้านศรัทธา คือมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดจิตศรัทธาที่ต้อง ไม่ตั้งภาคีต่อพระเจ้า ยึดมั่นในหลักศรัทธาศาสนาทั้ง 6 ข้อ ส่งเสริมคุณธรรมสู่สันติ คิดดีทำดี ศึกษาธรรม เป็นคนดี ทำดีละเว้นความชั่ว ด้านการปฏิบัติ คือมุ่งเน้นให้ผู้เรียน สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ยึดมั่นในหลักการปฏิบัติของอิสลามทั้ง 5 ข้อ สนับสนุนให้ผู้เรียนนำบทบัญญัติหรือแนวทางของของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อล ฯ) ไปปฏิบัติตาม และด้านสังคม คือมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม สำหรับในส่วนของการดำเนินการจัดทำเป้าหมายการจัดการศึกษาได้อย่างชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้นั้น อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารและผู้สอนได้ร่วมกันกำหนดจึงทำให้เป้าหมายมีความชัดเจน กอปรกับในการกำหนดปรัชญาของศูนย์ ฯ ได้มีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งอาจเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ว่า การกำหนดเป้าหมายสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ที่ยังไม่สามารถกำหนดเป้าหมายได้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาที่นำไปสู่ความล้มเหลวในการจัดการศึกษาได้ ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรเร่งดำเนินการเพื่อให้ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ดังกล่าวนี้อาจสามารถกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนเพาะการกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษานั้นมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาอย่างมาก ทั้งนี้อาจใช้แนวทางการพัฒนาเป้าหมาย โดยการให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของตาดีกาให้มีความชัดเจนในการปฏิบัติ จัดสร้างเครือข่ายระหว่างศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิดในการกำหนดเป้าหมาย

และยุทธศาสตร์ที่จะทำให้เป้าหมายเป็นจริงในทางปฏิบัติ ส่งเสริมให้การนิเทศติดตามทั้งของหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบและเครือข่ายตาดิกาในท้องถิ่นมีความเข้มแข็งเพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) บรรลุเป้าหมายที่กำหนด โดยมีสำนักงานการศึกษาเอกชน (สช) เป็นหน่วยประสาน ส่วนข้อค้นพบที่ว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) เน้นจัดการศึกษาตามปรัชญาแนวอนุรักษ์นิยม อาจเป็นเพราะว่า การจัดการศึกษาของศูนย์ตาดิกานอกจากจะให้ความสำคัญต่อการให้ความรู้ภาคบังคับ (ฟรีดูอิน) สำหรับเยาวชนในหมู่บ้านแล้ว ยังมีเป้าหมายเพื่อการรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องรูปแบบการแต่งกายและภาษาที่ใช้ในการสอน ในที่นี้หมายถึงภาษามาลายู

5.3.3.2 ระบบย่อยเทคโนโลยี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) ใช้วิธีสอนแบบบรรยาย ท่องจำ และปฏิบัติจริงเป็นหลัก มีการประเมินผลการเรียนเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้วิธีสอบข้อเขียน สอบปฏิบัติ และให้ท่องจำเป็นหลัก มีการใช้สื่อการสอนเป็นส่วนใหญ่ โดยสื่อที่มีการใช้มากที่สุด คือหนังสือ รูปภาพ บัตรคำ และแผนภูมิ สำหรับสื่อมัลติมีเดียมีการใช้อยู่บ้าง

ข้อค้นพบข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) ใช้วิธีการสอนที่เน้นผู้สอนเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ การใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย และการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ การใช้วิธีการสอนแบบให้ปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับข้อสะท้อนของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ว่า “ส่วนใหญ่ผู้สอนจะใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย บางครั้งจะให้เด็กท่องจำ เช่น วิชาอัลกุรอานและวิชาเตฮีด และบางครั้งก็ใช้วิธีการสอนแบบปฏิบัติจริง เช่น การเอาน้ำละหมาด และให้เด็กปฏิบัติการละหมาด” ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การสอนเนื้อหาเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ข้อกำหนดใช้ทางศาสนาจำเป็นต้องใช้ผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญ มิฉะนั้นจะทำให้ผู้เรียนจดจำในสิ่งที่ผิด ยิ่งไปกว่านั้น การสอนโดยการให้ปฏิบัติจริงก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เพราะอิสลามประกอบด้วยความรู้ การศรัทธา และปฏิบัติ ดังนั้น การสอนด้วยวิธีดังกล่าวนี้จึงมีความจำเป็นเพื่อที่จะทำให้เกิดความมั่นใจว่า ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามความรู้ที่ได้ศึกษามา โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติศาสนกิจ อย่างไรก็ตาม ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดบางแห่งได้นำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการสอนดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้สะท้อนไว้ว่า “ตาดิกาบางศูนย์ก็นำขึ้นมาชื่นชมเพราะมีการนำเอาเทคโนโลยีไอทีมาใช้ด้วย บางศูนย์ทำเรื่องขออุปกรณ์คอมพิวเตอร์จากหน่วยงานต่างๆ เพื่อเอามาใช้ในการเรียนการสอน อันนี้ขึ้นอยู่กับประธานและคณะกรรมการศูนย์ด้วย บางแห่งผู้สอนสามารถใช้เทคโนโลยีได้ พิมพ์งานได้” การปฏิบัติดังกล่าวนี้ถือการริเริ่มที่ดี เพราะหากมีการส่งเสริมให้ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) ใช้

เทคโนโลยีเพื่อการสอนแล้วย่อมเป็นการดีเพราะเทคโนโลยีจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่วนการที่ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดส่วนใหญ่มีการประเมินผลการเรียน มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ยังไม่มีการประเมินผล โดยในส่วนของประเมินผลนั้นได้ใช้วิธีการสอบข้อเขียน สอบปฏิบัติ และให้ท่องจำบทเรียนที่ผ่านมา มีการใช้สื่อการสอนที่เป็นหนังสือเป็นหลัก และรูปภาพ บัตรคำ แผนภูมิ และสื่อมัลติมีเดีย เป็นการชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องระหว่างวิธีการสอนและการประเมิน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) บางแห่งที่ไม่ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนรู้นั้น ควรมีการสนับสนุนให้ศูนย์ตาดีกาเหล่านี้ได้มีการประเมิน หรืออาจดำเนินการตามแนวทางการพัฒนา คือ จัดอบรมสัมมนาด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ผลิตสื่อการสอนที่สามารถนำไปใช้ประกอบในการเรียนการสอนได้จริง ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอน ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้สื่อการสอนในรูปแบบการบูรณาการวิชาความรู้ที่สอดคล้องกับหลักการของศาสนา และส่งเสริมให้หน่วยราชการที่มีส่วนรับผิดชอบผลิตสื่อที่มีมาตรฐานกลางมอบให้โรงเรียน

5.3.3.3 ระบบย่อยจิตวิทยา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้สอนมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) โดยเห็นถึงความสำคัญของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในการช่วยส่งเสริมให้สังคมสงบสุขและสมานฉันท์ การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชน การรักษาค่านิยมของชุมชน และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ

ข้อค้นพบข้างต้นได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้สอนในศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) มีทัศนคติที่เป็นบวกต่อการจัดการศึกษาของตาดีกา ดังกล่าวนี้อาจเป็นแรงผลักดันหรือสิ่งจูงใจให้พวกเขาได้เสียสละทำงานอย่างทุ่มเทด้วยจิตอาสา โดยหวังที่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนหลังจากที่ผ่านกระบวนการบ่มเพาะภายใต้เป้าหมายที่มุ่งหมายเพื่อสร้างคนดีที่มีความเข้มแข็งต่อพระเจ้า การสร้างสรรค์สังคมที่สงบสุขสมานฉันท์ ดังนั้นรัฐบาลจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาดีกา) ในทุกด้าน ทั้งนี้อาจใช้แนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมและสนับสนุนโปรแกรมหรือโครงการต่างๆ ที่มุ่งปลูกฝังความรัก ความสามัคคี และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สนับสนุนกิจกรรมที่เสริมสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้สอน

5.3.3.4 โครงสร้างองค์การ

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านโครงสร้างองค์การพบว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) มีการกำหนดโครงสร้างที่มีการสั่งการจากบนลงล่าง โดยมีมุฎีร์ (ผู้บริหาร) ทำหน้าที่เป็นผู้บริหาร ในบางกรณี อาจมอบอำนาจหน้าที่ให้กับผู้สอน หรือใช้มติที่ประชุมเป็นหลัก มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ และมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละฝ่าย

ข้อค้นพบข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) มีการจัดโครงสร้างซึ่งเป็นแบบแผนที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่างๆ ขององค์การ ได้อย่างชัดเจน มีการเชื่อมโยงโครงสร้างระบบการติดต่อสื่อสาร การแบ่งงานความรับผิดชอบ เชื่อมต่อคนและกลุ่มคนเข้าด้วยกันเพื่อทำงานร่วมกันจนบรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ยังกำหนดอำนาจการบังคับบัญชา ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าตำแหน่งใดใครสั่งงาน และคนใดต้องรายงานต่อใคร มีช่องทางการติดต่อสื่อสารกัน มีหน่วยงานหลัก อันแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งหน้าที่สำคัญขององค์การ และมีระดับของการบริหาร ซึ่งแสดงให้เห็นการบังคับบัญชางานในแนวดิ่ง

5.3.3.5 ระบบย่อยการจัดการ

1) การกำหนดจุดมุ่งหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา พบว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) มีการกำหนดจุดมุ่งหมายโดยเน้นการจัดการศึกษาที่ให้ความรู้พื้นฐานด้านศาสนา ผู้กำหนดจุดมุ่งหมายประกอบด้วยครูผู้สอนและคณะกรรมการศูนย์เป็นหลัก ดำเนินงานบรรลุจุดมุ่งหมายในบางส่วนเป็นส่วนใหญ่ และในการกำหนดจุดมุ่งหมายนั้นมีทั้งที่เป็นปัญหาและไม่เป็นปัญหา มีข้อเสนอแนวทางการแก้ไขที่สำคัญที่สุด คือการประชุมหารือร่วมกันระหว่างคณะกรรมการศูนย์และครูผู้สอน

ข้อค้นพบข้างต้นได้ชี้ให้เห็นว่า การที่ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดเน้นจุดมุ่งในการศึกษาเพื่อให้ความรู้พื้นฐานด้านศาสนานั้นสอดคล้องกับเป้าหมายในการจัดการศึกษาดังได้กล่าวมาแล้ว และเป็นการแสดงให้เห็นว่า การก่อตั้งตาดีกานั้นเกิดจากความต้องการของชุมชนที่ประสงค์ให้บุตรหลานของพวกเขาได้เรียนรู้เกี่ยวกับข้อบัญญัติทางศาสนาภาคบังคับเพื่อใช้สำหรับการปฏิบัติศาสนกิจและการดำรงตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ส่วนการที่ผู้สอนและคณะกรรมการบริหารศูนย์เป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมายเป็นหลักนั้น ถือว่าเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ที่ถูกกำหนดโดยโครงสร้างการบริหารและระเบียบของราชการ ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศูนย์ที่จะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ส่วนการบรรลุตามเป้าหมายบางส่วนนั้น อาจเป็นเพราะว่า ในทางปฏิบัติ ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดมีข้อจำกัด

มากหมาย ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมอันเป็นที่ตั้ง งบประมาณในการบริหารจัดการ อาคารสถานที่ และที่สำคัญยิ่งคือบุคลากรที่ทำหน้าที่เป็นผู้สอน ข้อจำกัดเหล่านี้ย่อมมีผลต่อการบรรลุจุดมุ่งหมายของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) ที่ประสบปัญหาในการกำหนดจุดมุ่งหมายและได้ใช้แนวทางการแก้ไขปัญหาโดยการ ประชุมหารือถือว่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ เพราะการแก้ปัญหาด้วยวิธีดังกล่าวนี้จะ นำมาซึ่งความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้อาจใช้แนวทางการพัฒนาในด้านการ กำหนดจุดมุ่งหมายคือ กำหนดจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะที่สามารถปฏิบัติได้จริงและ วางอยู่บนรากฐานของศาสนา ใช้หลักศาสนาในการ โน้มน้าวและจูงใจให้ผู้ปฏิบัติได้ตระหนักถึง ความสำคัญและผลตอบแทนที่จะได้รับจากการดำเนินงานเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย กำหนดแนวทางให้ ผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วม ในการกำหนดจุดมุ่งหมายของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา)

2) การวางแผน

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านการวางแผนพบว่า ศูนย์การศึกษาอิสลาม ประจำมัสยิด (ตาคีกา) มีการจัดทำแผนเป็นส่วนใหญ่ โดยจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี มี ครูผู้สอนและคณะกรรมการบริหารศูนย์เป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนเป็นหลัก สามารถปรับ แผนตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ในการจัดทำแผนนั้นมีทั้งส่วนที่เป็นปัญหาไม่ปัญหา โดยในส่วนที่เป็นปัญหาคือแผนที่กำหนดไม่มีความชัดเจน ไม่สอดคล้องกับเวลา และไม่สามารถ ปฏิบัติได้จริง มีแนวทางในการแก้ปัญหาที่สำคัญ คือร่วมมือกับทุกฝ่ายในการกำหนดแผนการจัด การศึกษาประจำปี

ข้อค้นพบข้างต้น ได้ชี้ให้เห็นว่า แม้ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำ มัสยิดจะมีการจัดทำแผน แต่ก็ยังมีปัญหาในเรื่องความไม่ชัดเจนของแผน กอปรกับแผนที่จัดทำไม่ สอดคล้องกับเวลาจึงไม่สามารถปฏิบัติได้จริง อย่างไรก็ตาม ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตา คีกา) ก็ได้ใช้ความพยายามในการแก้ไขโดยการปรับแผนให้สอดคล้องกับการปฏิบัติจริง อีกทั้งยัง ได้ร่วมมือกับทุกฝ่ายโดยเฉพาะผู้สอนและคณะกรรมการบริหารศูนย์ ในการกำหนดแผนการจัด การศึกษาประจำปี ทำให้แผนมีความชัดเจนและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ การดำเนินการ ในแนวทางดังกล่าวนี้ถือว่ามีเหมาะสม ทั้งนี้เพราะการจัดทำแผนทำให้มีการกำหนดขอบเขต ในการทำงานที่แน่นอน ช่วยให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดเวลา และทรัพยากร การจัดทำแผนยังจะช่วยให้เกิดการประสานสัมพันธ์ภายในองค์กร ทำให้การปฏิบัติ เป็นไปด้วยความราบรื่นและสามารถตรวจสอบความสำเร็จของเป้าหมายได้ สอดคล้องกับกับ ลักษณะของการจัดทำแผนที่ดี นั่นคือจะต้องมีความยืดหยุ่น (Flexibility) สามารถเปลี่ยนแปลงให้

สอดคล้องกับสถานการณ์และสภาวะแวดล้อม มีการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดที่ชัดเจน (Time Spam) มีความชัดเจน (Clarity or Specificity) โดยกำหนดว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบทำอะไร ทำเมื่อไร ทำที่ไหน ทำอย่างไร และทำเพื่ออะไรอย่างละเอียด เพื่อให้การนำไปปฏิบัติสามารถกระทำได้ประสานสอดคล้องอย่างต่อเนื่อง (แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผน, 2008) และที่สำคัญยิ่ง คือแผนจะต้องได้รับการยอมรับจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำแผน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องควบคู่กับการวางแผนเพื่อที่จะพัฒนาศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ที่ยังไม่มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาควรได้รับการดูแลและให้ความช่วยเหลือโดยอาจดำเนินการแนวทางการพัฒนา คือส่งเสริมให้มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานการจัดการศึกษาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเป็นลายลักษณ์อักษร จัดทำแผนการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมเมื่อนำไปปฏิบัติจริง ดำเนินการประเมินและติดตามผล และนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนา จัดให้มีระบบจูงใจตอบแทนเพื่อทำให้มีการขับเคลื่อนตามแผน จัดทำแผนการใช้จ่ายเงินแต่ละปี จัดทำแผนการระดมทุนเพื่อการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่งเสริมให้คณะกรรมการบริหารศูนย์ในแต่ละระดับ คือระดับศูนย์ ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และสำนักงานบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 12 (สบบย) มีบทบาทในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ที่ชัดเจน

3) การจัดการทรัพยากร

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านการจัดการทรัพยากร พบว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดส่วนใหญ่มีการจัดเตรียมการใช้ทรัพยากรด้านงบประมาณ ซึ่งเห็นได้จากการมีแผนการใช้งบประมาณ อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบในการจัดเตรียมทรัพยากรเพื่อใช้ในการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดคือ งบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ วิธีการสำคัญที่ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดใช้ในการแก้ไขคือ การประชุมบุคลากรเพื่อตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดวิธีการจัดเตรียมทรัพยากร โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณและบุคลากร

ข้อค้นพบข้างต้นได้ชี้ให้เห็นว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่วนใหญ่มีการวางแผนในการใช้งบประมาณ ซึ่งถือเป็นกระบวนการหนึ่งของการจัดเตรียมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะมีปัญหาทางงบประมาณและบุคลากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า งบประมาณที่ใช้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็น อีกทั้งยังเป็นการคำนึงถึงหลักการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การจัด

เตรียมการใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อาจดำเนินการส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการบริหารงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ จัดตั้งกองทุนร่วมระหว่างศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เพื่อการยืมเงินหรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จัดให้มีระบบวาทเพื่อช่วยเหลือทางการเงินแก่ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) จัดให้มีองค์กรส่วนกลาง เช่น สหกรณ์ตาดีกา หรือสหกรณ์สำหรับผู้สอนตาดีกาในสามจังหวัดเพื่อเป็นแหล่งในการกู้ยืมต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการในศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา)

4) การจัดองค์กร

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านการจัดองค์กร พบว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่วนใหญ่ได้ใช้วิธีการจัดทำโครงสร้างองค์การ โดยคณะกรรมการบริหารและผู้สอนเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ในการจัดทำโครงสร้างองค์การนั้น ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ประสบทั้งปัญหาและไม่มีปัญหา โดยในส่วนของปัญหานั้นจะเป็นเรื่องของไม่สามารถกำหนดโครงสร้างให้มีความชัดเจน และไม่มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ กระนั้นก็ตาม ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ก็ได้ใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้างกำหนด

ข้อค้นพบข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยคณะกรรมการบริหารศูนย์ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดีเพราะคณะกรรมการบริหารศูนย์ตาดีกา ประกอบด้วยอิหม่ามมัสยิดเป็นประธานโดยตำแหน่ง และผู้ทรงคุณวุฒิที่ผ่านการแต่งตั้งจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด จำนวนไม่น้อยกว่า 6 คน และไม่เกิน 12 คน ซึ่งมีผู้แทนครูผู้สอน 1 คน ดังกล่าวนี้นี้เป็นการแสดงให้เห็นว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดได้มีการจัดทำโครงสร้างองค์การ อันหมายถึงมีการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานต่างๆ และบุคคลในองค์การ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ ภารกิจ อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละส่วนงาน เพื่อให้การดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์ ฯ บรรลุจุดมุ่งหมายและเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) บางส่วนที่ยังไม่มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรสนับสนุนและส่งเสริมต่อไป นอกจากนี้ ยังมีศูนย์ ฯ บางส่วนที่มีปัญหาในจัดทำโครงสร้างองค์การ นั่นคือโครงสร้างที่จัดทำนั้นไม่มีความชัดเจน ซึ่งอาจเกิดจากการที่ศูนย์ฯ ไม่มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ จึงไม่อาจทำให้ผู้รับผิดชอบศูนย์ ฯ ซึ่งเป็นผู้สอนหรือผู้บริหารศูนย์ฯ ที่ไม่มีความรู้ด้านการจัดองค์การสามารถจัดทำโครงสร้างองค์การให้มีความชัดเจนได้ กระนั้นก็ตาม การแก้ปัญหาโดยวิธีการประชุมผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันกำหนดวิธีการจัดทำโครงสร้างองค์กรนับว่าเป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสมแล้ว นอกจากนี้ ศูนย์ฯ อาจใช้แนวทางการพัฒนา คือ จัดตั้งคณะกรรมการศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เพื่อทำหน้าที่ในการเสนอแนะแนวทางการกำหนดโครงสร้างการบริหารที่มีความเหมาะสม จัดตั้งเครือข่ายเพื่อประสานงานระหว่างศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) กำหนดบทบาทหน้าที่ที่สามารถปฏิบัติได้จริงและไม่ซ้ำซ้อน จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้บริหารและคณะกรรมการทุกปีอย่างต่อเนื่อง

5) การดำเนินงาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการดำเนินงาน พบว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ได้ใช้การประชุมวางแผนก่อนการดำเนินงานทุกครั้ง โดยมีครูผู้สอนและแต่ละฝ่ายเข้าร่วม ในส่วนของการตัดสินใจนั้น ผู้สอนและคณะกรรมการบริหารศูนย์ทำหน้าที่หลัก ศูนย์มีทั้งปัญหาและไม่มีปัญหาในการประสานกับหน่วยงานภายนอก โดยในส่วนของปัญหานั้น คือ ไม่มีผู้มีอำนาจตัดสินใจที่ชัดเจน และศูนย์ฯ ได้วิธีการแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการชูรอหรือร่วมปรึกษาหารือเป็นหลัก

ข้อค้นพบข้างต้นชี้ให้เห็นว่า หลังจากที่ได้กำหนดจุดมุ่งหมาย แผน ทรัพยากร และการจัดองค์การแล้ว ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ได้มีการดำเนินการโดยการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการผลักดันให้งานดำเนินไปตามที่กำหนด โดยการประชุมร่วมและตัดสินใจโดยใช้หลักการชูรอหรือการปรึกษาหารือ ซึ่งเป็นข้อบัญญัติทางศาสนาอิสลามที่กำหนดให้มุสลิมใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานต่างๆ อย่างไรก็ตาม สำหรับบางศูนย์ฯ ที่มีปัญหาไม่มีผู้ตัดสินใจที่ชัดเจนและขาดการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกนั้น อาจเป็นเพราะศูนย์ดังกล่าวนี้มีปัญหาในเรื่องการจัดทำโครงสร้างที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพันธกิจกับอำนาจหน้าที่ของผู้รับผิดชอบจึงทำให้การดำเนินงานในส่วนนี้มีปัญหา อย่างไรก็ตาม ศูนย์ฯ ก็ได้ใช้ความพยายามที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวโดยใช้กระบวนการชูรอ นอกจากนี้ ศูนย์ฯ อาจดำเนินตามแนวทางการพัฒนา คือ ประสานร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต) องค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ) หรือจังหวัด เพื่อการสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา)

6) การควบคุมงาน

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านการควบคุมงาน พบว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) มีครูและคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ เป็นผู้ควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากรและงบประมาณ ส่วนใหญ่มีปัญหาในการประเมินผลการปฏิบัติงาน ส่วนปัญหาในการควบคุมงาน คือ จำนวนครั้งในการประเมินน้อยเกินไปและไม่มีกำหนดวิธีการควบคุมงาน ใช้วิธีการแก้ปัญหา คือ ประครุผู้สอนทุกคนเพื่อชี้แจงและขอความเห็นเพื่อการปรับปรุงวิธีการควบคุมงาน

ข้อค้นพบข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) มีการกำกับดูแลส่วนงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรและงบประมาณให้เป็นไปตามแผน โดยมีผู้สอนและคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ เป็นผู้ควบคุม อย่างไรก็ตาม การที่ศูนย์ฯ ส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงานนั้น อาจเป็นเพราะผู้สอนและคณะกรรมการบริหารไม่มีความรู้ในเรื่องการประเมินซึ่งเกี่ยวข้องกับการกำหนดหลักเกณฑ์ ตัวชี้วัดความสำเร็จ และมาตรฐานต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จึงเป็นผลทำให้เกิดปัญหา กล่าวคือ ไม่สามารถนำผลการประเมินมาใช้ประโยชน์ได้เท่าที่ควร ดังนั้นศูนย์ฯ อาจดำเนินการควบคุมการดำเนินงานโดยจัดให้มีการวัดผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ซึ่งอาจเป็นปริมาณงานที่ทำ คุณภาพของงาน เวลาที่ใช้ในการทำงาน และค่าใช้จ่ายกับเป้าหมายหรือมาตรฐานที่กำหนด เพื่อช่วยให้ทราบถึงข้อแตกต่างที่ผิดไปจากแผน และสามารถดำเนินการแก้ไขให้เข้าสู่ทิศทางที่ถูกต้องได้ นอกจากนี้ อาจดำเนินการตามแนวทางการพัฒนา คือ จัดให้มีรูปแบบและขั้นตอนการประเมินและการควบคุมงานให้มีความชัดเจน พร้อมทั้งปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ตั้งผู้ทรงความรู้ด้านศาสนาร่วมกับบุคลากรจากหน่วยงานของรัฐเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมประเมิน จัดให้มีผลรางวัลสำหรับผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศเพื่อเป็นแบบอย่างและแรงจูงใจ กำหนดเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) นำระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้เพื่อการควบคุมการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) และเผยแพร่ผลการประเมินสู่สาธารณชน จัดทำแบบรายงานผลการประเมินรายปี

3.4 ปัจจัยนำออก

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านปัจจัยนำออกพบว่า ผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาจาก ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) จะเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นหลัก นอกจากนี้ บุคลากรของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน สถานภาพทางสังคม กระบวนการจัดการศึกษา ระบบ สาธารณูปโภคอยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงความพึงพอใจในต่ออัตราค่าตอบแทนที่ได้รับอยู่ในระดับที่น้อย

ข้อค้นพบข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ที่จบจากศูนย์ การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อาจเป็น เพราะ ว่า หลักสูตรที่ใช้ในการสอน คือหลักสูตรอิสลามศึกษาฟิรฎูอินประจำมัสยิด สามารถที่จะต่อ ยอดได้ ทั้งนี้เพราะผู้ที่สำเร็จจะได้รับการเทียบความรู้ระดับมุดะวะซซิเตาะห์ (ชั้นกลาง) นอกจากนี้ อาจเป็นค่านิยมของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มักจะส่งบุตรหลานของพวกเขา ศึกษาต่อที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยหวังที่จะเห็นความสำเร็จทั้งในโลกนี้และโลก หน้า ส่วนความพึงพอใจในด้านอัตราค่าตอบแทนที่น้อยนั้น อาจเป็นเพราะว่า ศูนย์การศึกษาอิสลาม ประจำมัสยิด (ตาดีกา) ได้รับงบประมาณค่อนข้างจำกัดไม่เพียงพอสำหรับที่จะใช้เป็นค่าตอบแทนและ ค่าบริหารจัดการ ผู้สอนบางคนสอนด้วยจิตอาสา โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน กระนั้นก็ตาม ค่าตอบแทนถือเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งหากไม่สามารถสนองได้ก็ส่งผลทำให้บุคคลเกิดความไม่พึง พงพอใจได้ ดังนั้นผู้บริหารจึงควรมีมาตรการที่จะจัดหางบประมาณจากแหล่งอื่นๆ ไม่ควรพึ่งแต่เพียง งบประมาณจากรัฐ ในทางกลับกัน รัฐก็ควรพิจารณาสนับสนุนงบประมาณตามสภาพที่เป็นจริงเพื่อ เป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรศูนย์การศึกษาอิสลามประจำ มัสยิด ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ อาจใช้แนวทางใน การพัฒนา คือสนับสนุนค่าตอบแทนแก่ผู้สอนตามความเหมาะสม ส่งเสริมให้ผู้สอนได้รับการ บรรจุแต่งตั้งเป็นพนักงานของรัฐและได้รับการพัฒนาตนเองด้วยการได้รับทุนศึกษาต่อเพื่อยกระดับ คุณภาพของผู้สอน จัดให้มีสวัสดิการที่จำเป็น เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าศึกษาของบุตร แก่ผู้สอน จัด ให้มีหน่วยงานเฉพาะที่ทำหน้าที่พัฒนาผู้บริหารและผู้สอน ส่งเสริมให้มีการรับรองมาตรฐานการจัด การศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เพื่อเป็นการจูงใจในการพัฒนาตนเอง จัด ให้มีรางวัลและกำหนดให้เป็น “ตาดีกาดันแบบ” สำหรับศูนย์ ฯ ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเพื่อเป็น การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมให้เป็นแหล่งศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของตาดีกาอื่นๆ มาตรการดังกล่าวนี้ถือเป็นแนวทางที่จะทำให้บุคลากรของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดมี ความพึงพอใจเพิ่มขึ้น

5.4 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาดีกา) ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ข้อเสนอแนะหลัก 2 ประการคือ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลการวิจัยในอนาคต

5.4.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในด้านที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการจัดการศึกษาและผลผลิตทางการศึกษา ตลอดจนแนวทางและมาตรการดำเนินการในเรื่องดังกล่าว ซึ่งข้อสรุปข้อเสนอแนะที่สำคัญเสนอต่อรัฐบาลและผู้ที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 5.4.1.1 หน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องเข้าใจแนวคิด ปรัชญาพื้นฐานในการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา)
- 5.4.1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาแนวทางและมาตรการดำเนินงานในด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการจัดการศึกษาและผลผลิตทางการศึกษา กำหนดเป็นนโยบายที่จะให้การส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ โดยจัดลำดับความสำคัญตามปัญหาเร่งด่วนและสิ่งที่สามารถดำเนินการได้
- 5.4.1.3 ทุกภาคส่วนควรให้การส่งเสริมและสนับสนุน ปัจจัยนำเข้า กระบวนการจัดการศึกษาและผลผลิตทางการศึกษา ที่เหมาะสมแล้วให้พัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องและช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นปัญหาในทุกๆด้าน ตลอดจนการสร้างมาตรฐานด้านผลผลิตทางการศึกษา
- 5.4.1.4 ใช้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อประโยชน์โดยเฉพาะชุมชนส่วนใหญ่ให้การส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น

5.4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลการวิจัยในอนาคต

จากผลการวิจัยได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ควรศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคตเพื่อประโยชน์ทางวิชาการและการดำเนินงานในอันที่จะให้ได้องค์ความรู้และข้อยืนยันที่กว้างขวางชัดเจนและแน่นอนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเสนอแนะดังนี้

- 5.4.2.1 ควรศึกษาการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาคีกา) ในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศไทยเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างในแต่ละด้าน
- 5.4.2.2 ควรศึกษาวิจัยสภาพและปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการจัดการศึกษาและผลผลิตทางการศึกษา ในแต่ละด้านอย่างละเอียด ครอบคลุมประเด็นโดยเฉพาะตัวแปรที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาคีกา) ให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนมากขึ้น
- 5.4.2.3 ควรศึกษาสภาพและปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการจัดการศึกษาและผลผลิตทางการศึกษาในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาจทำการศึกษาเชิงเจาะลึกถึงสภาพและปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการจัดการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในบริบทของแต่ละศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาคีกา) อย่างลึกซึ้ง
- 5.4.2.4 ควรศึกษาวิจัยในเชิงกำหนดและการบริหารจัดการนโยบาย กลยุทธ์ การดำเนินงานตลอดจนตัวบ่งชี้ในการจัดการศึกษาของจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาคีกา) ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 5.4.2.5 ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกเพื่อให้ทราบและเข้าใจในอัตลักษณ์ที่แท้จริงศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาคีกา)